

BIJ DE PUINEN.

Als getuigen van 't verleden
Rijzen wij,
Brengen aan het worstelend heden
Heugenis en profecij;
Heugenis van verre dagen,
Die geen menschenoog meer spiedt,
In de diepte als weggeslagen
Van het niet;

Heugenis van lijden, strijden,
Tranen, jammeren en bloed,
Van verteerende oorlogsgloed . . .

Heugenis van alle daden,
Heden vruchten, morgen zaden,
Nooit vergaan!

D^r. SCHAEPMAN.

Daar heeft het gestaan, het huis, waarin ge zoo gelukkig hebt gewoond met uw man en uw kindje.

Daar — waar nu die steenklompen liggen en die half verkoolede balken — die brokken en scherven en flarden. Daar heeft het gestaan.

En ziet ge daarachter dat kale plekje, waar die stukkende geweren liggen! Daar was het tuintje, waar de moesbedden en de rozenstruiken uw lente en uw zomer vervroolijkten; daar bloeiden de bloempjes, wit en rood, die uw vaasjes sierden.

En die stam daar in den hoek is de rest van den mooien kastanje, die z'n duizend handen u toestak, als ge naar zijn lommer kwaamt, om er verkwikt te worden door de rust. Als ge er genoot met man en kind bij de theetafel in die Zondagmiddagen. Dan was *hij* altijd thuis, en de Rustdag was u, na den noesten arbeid der week, een feestdag. Wat vindt gij het daar in het hofhoekje gezellig. Daar was het — uw geluk; daar bloeide uw heerlijke jeugd — daar, waar nu de puinhoopen zijn.

Het zijn de puinen van uw huis. Maar ook de ruïnen van uw blijde leven.

Och arme menschen, die daar angstig kijkt naar de dichtbijge resten van vroegere welvaart, naar uw nieuwe toekomst — wie zou niet met u weenen?

Ja, daar, oude stakkerd, is het hoekje van den haard, waar ge uw laatste jaren in herinnering mocht genieten; daàr stond de tafel en daàr uw stoel; daàr de kast . . . voor uw voet liggen versplinterde leuningën, gebroken sporten, ge hoort het rinkelen van glas, als ge even stoot tegen dat hout.

't Is weg, alles weg.

Die waardelooze dingen zijn de overschotten. Hier is geschoten en ineengesprongen en stukgebeukt. Ze hebben al wat ge bezat vernield, de erfstukken uwer familie en wat ge zelf kocht indertijd voor uw zuurverdiend geld. 't Is door menschen, die gij niet kent en die u niet kennen, op wie gij niet boos waart en die u geen kwaad wenschten, neergehaald en verbroken. Dat ge dit nog moest beleven, oude zielen. . . . En 't kleine manneke, dat wat vragen wil, maar niet weet, wat 't vragen zal; dat niet meer herkent waar het heeft gespeeld, dat in een vreemde wereld is gebracht door grootvader — een wereld van stukken en brokken, waarvan zijn denken niets meer bouwen kan — dat kleine manneke — dat lieve ventje, vertegenwoordigend de kinderwereld van het verwonnen volk. . . .

Och, grootvader kan nu niet lezen in die kinderoogen de bange vrees — hij is door eigen lijden overstelpt — en grootmoeder weent en ziet niet de tranen, die de oogen van het kind vullen, van het kind *dat alleen* is, omringd van de zijnen.

Er is Eén in den hemel, die den angst ziet, dien menschen niet opmerken, en de korte snikjes van dit jongetje varen

op als gebeden, die Hij verhooren zal. De Rechter der gansche aarde brengt ook het kinderleed in het Geding, als Hij afreukt met die hun handen bevleekten met het bloed der vaders.

Weet ge dit, juichende overwinnaars, die uw vanen laat spelen in de lucht en uw vlaggen laat wapperen, die dreunt uw muziek van kracht, die zegevierde — zijt ge niet bang, bij al die uitgewerkte kanonnen en bij al die puinen, zijt ge niet bang voor die kinderen, die u aanklagen bij den Rechter?

Wel mag een schuwe blik toonen den angst van het gebroken hart. Hier bij de puinen wordt niet gesproken. Hier kan de taal niet helpen om te vertolken het zwaar verdriet. Hier sluit het diepe leed den mond. Hier wordt zwijgend geleden. En nog zien ze niet het vreeselijkste. Als dat treft het oog, zal ook dit zich sluiten als de mond. Dan zal lijden alleen de ziel!

Waar zijn de mannen en broeders en zonen, die werkten hier en leefden hier en zorgden hier voor vrouw en kind, voor ouden vader en grijze moeder?

Dat heeft nu de oorlog gedaan.

Hier is nu het resultaat van al die schitterende redevoeringen in de zalen der regeeringspaleizen. Hier bij die weduwen en vaderlooze kinderen en kinderlooze vaders, bij de puinen, het resultaat van dat brallen over macht en recht.

Men zou verpletteren z'n vijand.

Komt, generaals en officieren, komt, koningen en oversten over duizend, hier hebt ge uw werk. Ziet die vrouwen eens aan en die kinderen. Uw kanonnières hebben het goed gedaan, ziet ge wel! Ze hebben berekend den juistën afstand. En de projectielen wisten den weg wel.

De oorlog is uit. De kanonnen halen ze weg. De laatste schoten zijn gelost. Wie opbouwen zal die huizen — ik weet het niet. Wie die menschen weer in staat zal stellen te leven, ik weet het niet. Ge staat hier als machteloos. Zonder helper. Maar er is Eén, die u ziet en die u hoort zuchten en die leest uw gedachten. En die u niet vergeet; die niet vergeet wat ze gedaan hebben met uw geliefden, met uw huizen, met uw goed.

God vergeet den moordenaar der volken niet, heet het reeds bij Aeschylus.

Euripides laat den held Herakles van waanzin sterven, als deze bedwelmd is geworden door den wasem van het vergoten bloed.

Nietzsche, de moderne apostel van de leer van het geweld, riep in de laatste dagen van zijn leven in krankzinnigheid uit: Moeder, ik ben zoo dom.

Hij had gepredikt het evangelie van het recht van den sterkste. En zijn laatste woord moest belijden de machteloosheid van de Macht.

Dante sluit de geweldenaars in de krochten van zijn hel, ze mogen geen invloed meer uitoefenen op de levensontwikkeling.

Hamlet van Shakespeare vertoont de schijnkracht van het geweld, en kan, als hij het wezen der dingen heeft gezien, niet meer gelooven in het recht van de macht.

Het geweld verliest het in 't eind. Reeds roepen de ontwaakte gewetens hun vloek over allen, die het zwaard wetten. Maar een nog ernstiger stem trilt door onze luchten.

Waar is Habel, uw broeder!

Dat is de vraag des Rechters aan het Oosten en aan het Westen.

„Daar is een stem des bloeds, die tot Mij roept van den aardbodem.”

Wat zal het zijn, als die stem de stemmen der kibbelende diplomaten overstemmen zal!

Wat zal het zijn, als het antwoord op die stem uit den hemel op de aarde zal vallen!

A. L. V. H.

1868

